

't Zwaalfje jrg. 8(2) najaar 2019

VWG Berkelland. Henk Leever constateert in zijn voorwoord dat de belangstelling voor excursies tanende is. Hebben we elkaar minder nodig in dit digitale tijdperk? In de rubriek 'Kennismaking met...' vertelt Gerrie Slütter, ze woont in de buurt van Winterswijk, dat de grappigste vogelgebeurtenis de paring van Gierzwaluwen was. Dat zag ze in de Eempolders. F. Kouters meldt dat de EuroBirdWatch resulteerde in een recordaantal van 344 overtrekkende Buiszuiders. Daarvoor moesten ze wel de hele middag op de telpost blijven, want roofvogels trekken op thermiek die pas in de middag ontstaat. Twee waarnemingen in 2019 van zeldzame soorten in de regio: een Ralreiger en een Dwerguil. Dit uiltje werd, ondanks een geluidsoptname, niet geaccepteerd door de CNDA.

De Tringjaan jrg. 42(3) sept. 2019 VWG Schagen e.o.

Roelf Hovinga houdt de bijzondere waarnemingen bij en constateert dat de Cetti's Zanger is doorgedrongen als broedvogel tot in de kop van Noord-Holland. De Bosuil blijkt zich thuis te voelen in de bosjes bij eendenkooi Oudesluis. Het aantal Grutto's lijkt wat minder te zijn in 2019. Verrassend wel dat de Veldleeuwrik na zeker 20 jaar terug is in het gebied 't Laeg. Paul van Els tikt ons op tijdens een wandeling de waargenomen vogels in te voeren in LiveAtlas. Daar kan je op diverse manieren aan meedoen: tel alles wat je tegenkomt of kam een vierkante kilometer helemaal uit. Je kan alleen soorten eenmalig aankruisen of je kunt daarbij de individuen tellen. Met drie ingevoerde parameters: telduur, afgelegde afstand en volledigheid worden deze lijstjes onderling vergelijkbaar, maar ze zijn geen vervanging van systematische broedvogeltellingen, het MUS- of het Watervogelproject.

Het laatste nieuws van de Cetti's Zanger in het Gooi

Rudy Schippers

Nieuw record

Eerder dit jaar (Schippers, 2019) konden we vertellen dat er bij ringstation Oud Valkeveen vermoedelijk drie Cetti's Zangers gebroed hebben en inmiddels kan daaraan toegevoegd worden dat we in 2019 maar liefst 44 verschillende Cetti's aangetroffen hebben. Voor die tijd hadden we in 2011 een waarschijnlijk broedgeval bij Oud Naarden en een recordaantal vangsten van 13 Cetti's in 2018. Een ongelooflijk nieuw record dus, wat een enorme expansie van deze soort illustreert.

Data-analyse

Deze grote aantallen boden een gelegenheid om de data nader te bekijken. Wat al snel opviel was dat er een groep vogels was met een vleugellengte tussen de 53 en 58 mm met een gemiddelde van 56 mm en een groep met vleugels tussen de 60 en 72 mm met een gemiddelde van 63 mm. De eerste groep had een gemiddeld gewicht van 11,3 gram (10,4-12,2 gr) en de tweede van 14,3 gram (12,7-16,1 gr). Bij het vergelijken van bekende meerjarige vogels met eerstejaars vogels viel ons op dat de staartpennen van oudere vogels duidelijk breder en steviger zijn dan die van de jonge vogels. Tijdens het broedseizoen bleek dat alleen de vogels met een kleinere vleugelmaat een broedvlek hadden en dus vrouwtjes moesten zijn. Dat geeft eveneens aan dat de mannetjes geen broedvlek hebben en dus niet mee broeden zoals bijvoorbeeld bij de Zwartkop, waar de mannetjes wel meebroeden. Daarmee werd het grote verschil aangetoond tussen de mannen en de vrouwen, waarbij de mannetjes gemiddeld 12,5% langere vleugels hadden en tegelijkertijd gemiddeld 26,5% meer wogen. Zo'n duidelijke seksuele dimorfie komt bij geen enkele andere Europese zangvogel voor. De combinatie van vleugellengte en gewicht maakt het hiermee ook buiten het broedseizoen mogelijk om het geslacht vast te kunnen stellen.

Polygamie

Bij het naslaan van de literatuur (Bibby, 1982) bleek dat bij vogels met een duidelijk seksuele dimorfie de mannetjes vaak meerdere vrouwtjes hebben. Bij onderzoek in Engeland, Frankrijk en Portugal werd vastgesteld dat bij de Cetti's Zanger polygamie de norm is, waarbij een mannetje tussen de twee en vier vrouwtjes kan hebben. Een monogame relatie van één vrouw per man kwam minder vaak voor. Ook bij de Winterkoning is er een verschil in vleugellengte en gewicht waarbij het mannetje groter is dan het vrouwtje, hoewel minder duidelijk dan bij de Cetti's Zanger. En eveneens bij Winterkoningen zien we dat mannetjes meerdere partners kunnen hebben. Terugkijkend op de data uit Oud Valkeveen bleek dat een Cetti's-man, die er al in 2018 zat, gedurende het hele seizoen 2019 al 12 keer is gevangen en dat vier andere mannen slechts één keer, aan het begin van het seizoen, zijn gevangen en daarna niet meer. Dat zou erop kunnen wijzen dat de drie vrouwtjes die op Oud Valkeveen gebroed hebben samen een man gedeeld hebben. Een van die vrouwtjes had ook nog een tweede broedsel en in totaal zijn er tijdens de CES-periode 11 jonge vogels geringd. Mogelijk is het drietal jonge vogels die begin augustus geringd zijn, afkomstig uit het tweede legsel of uit het omringende gebied. Uit de literatuur (Bibby & Thomas, 2009) blijkt verder dat de ouders gaan ruïen nadat de jonge vogels het nest verlaten hebben, maar nog wel voor ze blijven zorgen. Jonge vogels blijven nog een tijdje rondhangen tot ongeveer half augustus, wanneer vooral de jonge vrouwtjes het gebied verlaten. Wat de mannetjes doen is minder duidelijk. Terugkijkend naar Oud Valkeveen bleek dat van de 23 Cetti's die in september en oktober voor het eerst gearriveerd en geringd zijn, er 18 vrouwtjes en slechts 5 mannetjes waren, wat deze selectieve dispersie bevestigt. Waar ze vandaan kwamen konden we

Cetti's Zangers

Paul van de Poel

helaas niet zien omdat ze niet geringd waren. Wat telkens opviel was dat veel Cetti's helemaal onderin het net zitten en het is daarom goed mogelijk dat we er een aantal gemist hebben bij netten die te hoog waren opgesteld.

Uitbreiding van het areaal

Het blijkt dat de Cetti's Zanger, die voor het eerst in 1968 in Nederland is waargenomen en waarvan voor het eerst in 1973 een broedgeval is vastgesteld, de laatste jaren explosief in aantal is toegenomen. Zo werden er in 2015 alleen al in de Biesbosch 745 territoria vastgesteld. Sinds die tijd is er door heel Nederland een verdere toename geweest en is de soort in Flevoland inmiddels (vrij) algemeen. Ook in het Gooi en in het Vechtplassengebied wordt hij op meer plaatsen gezien dan ooit tevoren, zoals de 13 territoria die eerder dit jaar door Dirk Prop op de website van de Vogelwerkgroep het Gooi e.o. zijn weergegeven. Tijdens de laatste Sovondag van 30 november 2019 werd verteld dat de Nederlandse populatie geschat wordt op ongeveer 2500 paartjes met de grootste bolwerken in de Biesbosch en Zeeland. Met het zeer succesvolle broedseizoen van 2019 zou dat aantal (vooropgesteld na wederom een zachte winter) in 2020 weleens kunnen verduubbelen. De Cetti's Zanger is een van oorsprong mediterrane soort die slecht tegen de kou kan. Ze kunnen uit een gebied verdwijnen bij temperaturen lager dan -3°C en het kan dan jaren duren voordat ze weer terug zijn. Wij zijn dus heel benieuwd wat het jaar 2020 ons zal gaan brengen. Ter illustratie: vanaf 2008 zijn er bij Oud Naarden jaarlijks enkele Cetti's geweest met een succesvol broedgeval in 2011.

Daarna duurde het tot 2017 voordat er bij Oud Valkeveen weer acht gevangen zijn. Vanaf 2008 tot heden zijn er in totaal 74 Cetti's geringd, waarvan 44 alleen al in het afgelopen jaar. In Flevoland is de Cetti's Zanger al langer vrij algemeen maar ook daar is de uitbreiding explosief. Zo werden er bij de Vogelringgroep De Grauwe Gans in Almere gedurende de afgelopen tien jaar in totaal 165 Cetti's geringd, waarvan alleen al 62 vogels in 2019. Bij deze ringgroep in Almere hadden ze dit jaar op 21 september zelfs een dagrecord van 14 Cetti's Zangers. In een onlangs verschenen artikel (Eggenhuizen, 2019) valt te lezen, dat hij uitkomt op een schatting van ca. 1000 broedparen voor heel Flevoland. Op dit moment is Vlieland de meest noordelijke locatie in Nederland waar hij bij het ringstation regelmatig gevangen wordt. Ook daar is de uitbreiding explosief, van in totaal 6 vogels in 2018 naar 41 in 2019. Vlieland is de meest noordelijke locatie op het Europese vaste land. De Cetti's Zanger is in Duitsland nog steeds zeer zeldzaam, maar daar komt waarschijnlijk binnenkort verandering in omdat hij inmiddels ook in de Millingerwaard sterk aan het uitbreiden is en dat gebied ligt net naast de Duitse grens. Alleen al in de Ooijse Graaf zijn de afgelopen 10 jaar 44 Cetti's Zangers van een ring voorzien.

Bramen en brandnetels

Cetti's Zangers zitten graag onderin struikgewas zoals wilgen en zijn daarom moeilijk te zien. Er is slechts beperkte informatie beschikbaar over nestplaatsen. Uit onderzoek in Jersey en Mallorca (Le Sueur, 1980) blijkt dat Cetti's Zangers het liefst broeden in lage braamvegetatie omringd door brandnetels of hoog

gras in de nabijheid van water. Het zou interessant zijn om na te gaan of dat bij ons ook zo is. De laatste jaren hebben we bij Oud Valkeveen een behoorlijke uitbreiding van het areaal aan zowel bramen als brandnetels kunnen zien, vermoedelijk veroorzaakt door een depositie van stikstof. Zou het mogelijk zijn dat de Cetti's Zanger het de laatste jaren zo goed doet door alle stikstof die in de natuur terecht komt? Een interessante vraag!

Tot slot

Voor verdere vragen over het bovenstaande of over Vogelringstation het Gooi kunt u terecht op vrs.hetgooi@gmail.com. Ook als u een dag mee wilt doen met de ringactiviteiten kunt u op dit adres een bericht achterlaten.

Literatuur

- Bibby, C.J., 1982. *Polygyny and breeding ecology of the Cetti's Warbler Cettia cetti*. *Ibis* 124(3): 288-301
- Bibby, C.J. & D.K. Thomas, 2009. *Sexual dimorphism in size, moult and movements of Cetti's Warbler Cettia cetti*. *Bird Study* 31(1): 28-34
- Eggenhuizen, T., 2019. Cetti's Zangers in het net. *De Grauwe Gans, Jubileumuitgave* [2019]: 16-19
- Jaarlijsten van vogelringstations in www.trekellen.nl
- Le Sueur, F., 1980. Some Cetti's Warbler breeding observations. *Bird Study* 27: 249-253
- Schippers, R., 2019. Het voorkomen van de Cetti's Zanger in Oud Valkeveen. *De Korhaan* 53(3): 15